

НОВА УКРАЇНСЬКА КНИГА
У ФОНДАХ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ
БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ
ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ВІДДІЛ

**Нова українська книга
у фондах спеціалізованих
бібліотек для дітей**

*підсумки обласного етапу
Всеукраїнського соціологічного дослідження*

Кропивницький — 2022

УДК 024

Н 74

Нова українська книга у фондах спеціалізованих бібліотек для дітей: підсумки обласного етапу Всеукраїнського соціологічного дослідження / Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка; уклад., комп'ют. верстка Н. І. Растворчуєва; віdp. за вип. Т. С. Манжула. – Кропивницький, 2022. – 16 с., діаграм., табл.

Видання містить узагальнені результати обласного етапу Всеукраїнського соціологічного дослідження «Нова українська книга у фондах спеціалізованих бібліотек для дітей» учасниками якого стали бібліотекарі та учні 5-9 класів – користувачі бібліотек для дітей області.

© Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка

Відродження соціального значення книги та читання як процесу культурного, духовного, професійного та інтелектуального збагачення людини – у пріоритетах держави.

Прийнята Стратегія розвитку читання на 2021 – 2025 роки «Читання як життєва стратегія». Одним із завдань Стратегії, у плані доступу до книжки, є забезпечення на постійній основі актуалізації фондів публічних бібліотек.

У межах Всеукраїнського Форуму «Україна 30» відбулася сесія «Книга і читання: інструменти підвищення особистої конкурентоспроможності та розвитку культурного потенціалу» (березень 2021 р.), де експерти обговорювали питання нечитання українців і Стратегію розвитку читання, книжковий ринок та державну підтримку поповнення фондів бібліотек. (*Всеукраїнський Форум «Україна 30» – дискусійний майданчик на якому представники влади всіх рівнів, експертного середовища, громадянського суспільства та міжнародної спільноти обговорювали проблеми, які потребують виважених рішень.*)

Ці актуальні питання вивчалися і в ході всеукраїнських соціологічних досліджень, проведених безпосередньо бібліотеками, зокрема, Національною бібліотекою України для дітей, в яких брали участь і бібліотеки для дітей Кіровоградщини.

Це дослідження: «Я читаю сучасну книжку українською мовою» (2007 р.), «Сучасна українська книжка у читанні дітей» (2020 р.), щорічні моніторинги «Книга року» (2000-2019 рр.) та інші. Їх висновки підтверджують думку, що інтенсивність читання дітей, їхня читацька компетентність безпосередньо залежить від наявності у бібліотеках нової сучасної дитячої книги.

Враховуючи реалії сьогодення з поповненням бібліотечних фондів новою українською книгою спеціалізованих бібліотек для дітей, НБУ для дітей у 2021 році ініціювала проведення Всеукраїнського соціологічного дослідження «Нова українська книга у фондах спеціалізованих бібліотек для дітей».

Мета соціологічного дослідження – визначення стану забезпечення спеціалізованих бібліотек України для дітей новими

українськими книгами за 2019-2020 роки і рівня поінформованості користувачів-дітей про їх наявність.

Завдання дослідження:

здійснити аналіз стану поповнення документних фондів спеціалізованих бібліотек для дітей за 2019–2020 pp.;

вивчити стан укомплектованості бібліотек для дітей кращими зразками нових українських книжок вітчизняних видавництв (за окремим списком);

визначити рівень читання нових книг серед користувачів-дітей 5-9 класів.

Заповнення анкет і таблиць відбувалося на google диску.

Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка, співорганізаторка дослідження, забезпечила розповсюдження анкет, таблиць серед бібліотек для дітей області; збір та узагальнення даних.

Участь у дослідженні в області взяли 27 бібліотек для дітей, які заповнили «Список нових українських книжок та їх наявність у фондах спеціалізованих бібліотек для дітей», відповіли на питання «Опитувальна форма бібліотекаря-експерта». Okрім того, 7 бібліотек для дітей, згідно заданих обсягів, провели анкетування дітей – учнів 5-9 класів.

Науково-методичним відділом Кіровоградської ОДБ ім. Т.Г. Шевченка було узагальнено та укладено зведений «Список нових українських книжок та їх наявність у фондах спеціалізованих бібліотек для дітей», зведену таблицю «Кількісні показники роботи бібліотек для дітей області».

Аналіз стану поповнення документних фондів спеціалізованих бібліотек для дітей за 2019 - 2020 pp.

Даними для аналізу документних фондів бібліотек стали цифрові показники 30 бібліотек для дітей, що діяли в області на зазначений в дослідженні період.

Сукупний бібліотечний фонд спеціалізованих бібліотек для дітей області на початок 2020 р. становив **697,4 тис. прим.** документів, а на 01.01.2021 року – **663,1 тис. прим.** документів. За

мовною ознакою – пріоритет за українськомовними документами, відсоток яких у фондах поступово зростає: 56,9% (2019 р.), 59,7% (2020 р.).

Обсяг бібліотечного фонду бібліотек для дітей постійно змінюється. За період 2019-2020 рр. він зменшився на 34,2 тис. прим. документів (табл. 1). У той час як надходження, за аналогічний період, сукупно склали 25,8 тис. прим. документів (табл. 2). Оновлення бібліотечних фондів: 2,2% (2019 р.), 1,6% (2020 р.)

Таблиця 1. Фонди бібліотек для дітей станом на 1.01.

Бібліотеки для дітей	2020		2021 рік		зменшення	
	Фонд усього	у т.ч. книг	Фонд усього	у т.ч. книг	Фонд усього	у т.ч. книг
обласна	158962	145245	155407	143171	-3555	2074
районні	212164	205556	196318	191626	-15846	13930
міські	297088	287787	289008	279167	-8080	8620
селищна	18574	18183	13089	12799	-5485	5384
сільські	10580	9928	9304	8563	-1276	1365
Усього	697368	666698	663126	635326	-34242	313 73

Питома вага книг у загальному обсязі фондів: *666,7 тис. прим. (96,6%)* на 1.01.2020 року; *635,3 тис. прим. (95,8%)* на 1.01.2021 року. Спостерігаємо зменшення обсягу книжкових фондів на 31,4 тис. прим.

**Таблиця 2. Надходження книг
до бібліотек для дітей на 1.01.**

Бібліотеки для дітей	усього		у т.ч. книг		Джерела надходження								Гр ан т-
					Місцевий бюджет		державна програма		обласна програма		інше		
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	21
обласна	3010	2025	2163	1343	1265	1092	713	0	24	8	161	243	
районні	6412	4482	5201	3715	424	142	3931	2634	40	10	806	889	40
міські	5172	3586	4022	2543	662	410	1970	678	17	19	1373	1436	
селищна	255	126	69	0	0	0	20	0	9	0	40	0	
сільські	506	199	324	24	29	0	289	17	0	0	6	7	
Усього	16355	10418	11779	7625	2380	1644	6923	3329	90	37	2386	2575	40

Надходження книг до бібліотек для дітей за 2 роки склали всього-на-всього 19,4 тис. прим. (табл. 2). Згідно статистичних даних, маємо зменшення у 1,5 рази надходжень книг у 2020 р. порівняно з 2019 р.

Оновлення складу фонду книг – 1,2% у 2020 р. менше за 2019 р. на 0,6%.

Рис. 1. Джерела надходження книг
до бібліотек для дітей області

Наведені діаграмами (рис. 1) наочно демонструють канали поповнення бібліотечних фондів. Бачимо, що основним джерелом надходження книг до бібліотек є державна Програма поповнення фондів публічних бібліотек. Звертає на себе увагу закупівля літератури за кошти місцевих бюджетів, відсоток якої зрос у 2020 р. порівняно з 2019 р. Також важоме місце займають «інші джерела надходження», що говорить про активність бібліотекарів у пошуках додаткових можливостей придбання книг (співпраця зі спонсорами, місцевими авторами, творчими організаціями, читачами; проведення чи участь у різноманітних акціях).

*Стан укомплектованості бібліотек для дітей
країни зразками нових українських книжок
вітчизняних видавництв*

вивчався за окремим «Списком нових українських книжок та їх наявністю у фондах спеціалізованих бібліотек для дітей», укладеним організаторами дослідження із 60 назв творів.

Аналіз узагальнених відповідей про наявність книг із «Списку..» у бібліотеках для дітей Кіровоградщини показав наступне. До бібліотек для дітей надійшло 54 (90%) назв книг у кількості 469 прим.; 6 (10%) назв книг бібліотеки не отримали. За кількістю назв/прим. книг отримано:

ОБД – 27 назв (52 прим.) книг, РБД – 52 назви (283 прим.),
МБД – 41 назва (127 прим.), СБД – 5 назв (7 прим.).

У середньому, на одну бібліотеку припало 17,4 прим. книг із «Списку..».

З огляду на кількість примірників книг, зазначених у відповідях, до більшості бібліотек для дітей надійшли твори: Л. Воронина «Таємниця пурпурової планети» (48), С. Дерманський «Чудове чудовисько» (24) і «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськів» (24), М. Павленко «Русалонька із 7-В проти Русалоньки з Білокривського лісу» (23), З. Мензатюк «Чарівні слова» (20), В. Чемерис «Віťка + Галя, або...» (20), А. Кокотюха «Таємниця підводного човна» (18), В. Рутківський «Сині води» (16); О. Вірченко «Чарівний гачок», Л. Воронина «Прибулець з країни Нямликів», М. Князевич «Шустрик», О. Русіна «Мія і місячне затемнення», О. Чаклун «Мікробот і робот» (12), І. Величко «Шахова абетка», О. Лущевська «Скелет без шафи», З. Мензатюк «Чарівні слова» (11), С. Гридін «Дорослі зненацька», І. Калинець «Данка і Krak» (10).

До заповнення «*Отитувальна форма бібліотекаря-експерта*» долучилися 27 респондентів – керівників бібліотек для дітей.

«Чи достатньо нових українських дитячих книжок у вашій бібліотеці?» «Ні» – відповіли 82,8% респондентів, «так» – зазначили 17,2%.

Лише 31% респондентів підтвердили *приєднання бібліотек до умов процедури поповнення фонду за державною Програмою поповнення фондів публічних бібліотек УІК*. На питання «яким чином?» – відповіли: «КЗ «Центральна публічна бібліотека пройшла спеціальний відбір і бібліотека отримала книги»; «через

МЦБС міста Кропивницького»; «заповнили анкету і взяли участь у відборі книг».

Відповіді бібліотекарів-експертів на питання «*Назвіть 2-3 найкращі заходи з популяризації нової української книги, проведені бібліотекою в останні два роки*» підтвердили той факт, що нові надходження активно популяризуються серед дітей. Про це свідчать і наведені приклади проведених масових заходів, як у реальному форматі, так і віртуально – на бібліотечних сайтах, блогах та сторінках соціальних мереж.

Безпосередньо в залах бібліотек були розгорнуті книжкові виставки: - *новинок* «Читаймо українську книгу», «Рейтинг читацьких пріоритетів», «Від сторінки до сторінки презентуємо новинки», «Новинки 6+», «Новинки 10+», - *інсталяції* «Я люблю читати», - *відкриття* «Сучасні автори – сучасним дітям», «Світові бестселери – українському читачеві», - *настрій* «Я читаю ці книги, коли мені сумно»; - *презентація* «Ці книги у бібліотеці завдяки Українському інституту книги» тощо.

Із врахуванням певних обмежень перебування кількості відвідувачів у закладах проводилися заходи. Зокрема, book-spase «Ненудні читання», book-портал «Книжкова пригода довжиною в літо» (Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка), «Книга живе, доки її читають» (КЗ «Дитяча бібліотека» Кетрісанівської сільської ради); книжкове дефіле «Завжди в моді українська книга» (Новоархангельська РБД), бібліомарафон «Даремно часу ти не гай, цікаву книжку вибирай» (Новомиргородська РБД), літературний вояж «Книга розкривається - мандрівка починається» (МБД КЗ «Благовіщенська МПБ»), книжковий бібліоаукціон «Даремно часу ви не гайте. Оці ось книги прочитайте!» (Гайворонська бібліотека для дітей філія №1), день літературного бренду «Кращі письменники року» (Бібліотека для дітей філія КЗ «ЦПБ Долинської міської ради»), бібліопікнік на свіжому повітрі «Місце зустрічі – станція Читайлівка» (КЗ «Витязівська ДПСБ»), селфі-акція «Читання теж імідж», літературний бібліофреш «Нові імена сучасної української книги» (відділ обслуговування дітей КЗ «ЦПБ Компаніївської селищної ради»), «Нові книги, нові зустрічі»

(*Новомиргородська МБД*), бібліолавочка «З вірними друзями, з улюбленими книгами» (бібліотека-філія №13 для дітей МЦБС м. Кропивницького); гра-імітація «Книжкові вибори» (бібліотека-філія № 21 для дітей МЦБС м. Кропивницького); КнигоFES «Книги там, де діти» (ЦМБД МЦБС м. Кропивницького), інформаційна година «Улюблена книга в ...Павутинні» (*Світловодська МБФ №8 для дітей*), вулична акція «Українська дитяча книга на Покровській площі» (бібліотека-філія №3 для дітей Олександрійської МЦБС), Свято книги «Щікаві таємниці в книжковій скарбниці» (*Рівнянська СБД*) тощо.

Низка онлайн заходів була присвячена творчості окремих письменників: квест-гра «Пошуки козацької шаблі» за повістю З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» (*Вільшанська селищна бібліотека-філія для дітей*), літературна зустріч-знайомство «Ольга Мігель: з перших вуст» (бібліотека-філія №12 для дітей МЦБС м. Кропивницького), зустріч з дитячим письменником С. Пантюком «Такий він пан Перевертас! Якби щодня бував у нас...» (бібліотека-філія № 19 для дітей МЦБС м. Кропивницького), подорожі у країну фентезі сторінками твору В.Дорошенка «Пригоди Солі та Олі» – «Перше знайомство з добротою» та «Сторінками сучасної казки» за книгою Е. Андієвська «Казка про яян» (*Світловодська МБД*), «Поети Новгородківщини» за участі поетеси В. Бондаренко (*Бібліотека для дітей КЗ «Новгородківська ПБ»*), літературна година «Сонячна усмішка В. Нестайка» (*Рівнянська СБД*) та інші.

81,5% фахівців назвали низку заходів, проведених онлайн. Бібліотеки використали е-сервіси, які б допомагали віртуальним відвідувачам обрати книжку.

Реалізовані онлайн-проекти: бібліотечний Інтернет-проект «#Читаймо!» (*Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка*), «Літературні хвилиники з Їжачком Мудрячком» і «Читай! Читай! Часу не втрачай!» (бібліотека-філія №21 для дітей МЦБС

м. Кропивницького); «Улюблені письменники кропивницьких дітей на карті світу» втілено на Google карті за участі дітей міста (ЦМБД МЦБС м. Кропивницького). Віртуальні рубрики «Літературний гайд», «Новинки від Фіксиків» в соціальних мережах створила Олександрійська ЦМБД ім. Ю. Гагаріна.

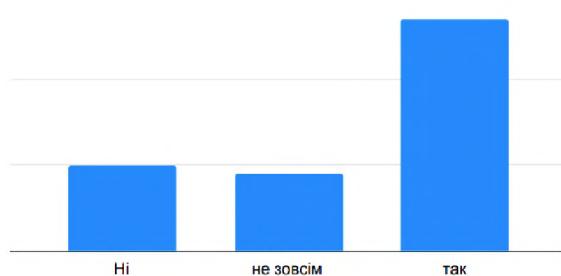
Пости, фотоколажі, буктрейлери, відеоролики про нові книги розміщені на сторінках бібліотечних сайтів, блогів, у фейсбуку, ютуб. Для прикладу: PR-акція «Рекомендую книгу», гадання «Передбачення від письменника» (*Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка*); літературна агенція Сергія Гридіна: «Книги, що підкажуть, порадять, підтримають» (*Бібліотека для дітей КЗ «Новгородківська ПБ»*); онлайн-читання «Читаємо разом, читаємо вголос!» (*Вільшанська селищна бібліотека-філія для дітей*); book-презентація «Фентезі від Дяченків» (*відділ обслуговування дітей КЗ «ПБ Компаніївської селищної ради»*); буктрейлери за книгами: Ю. Коломоєць і А. Гутніченко «Незвичайні професії», Н. Топської «Зачарована квітами» тощо та інтерактивна вікторина «Сторінками українських народних казок» (*Гайворонська бібліотека для дітей філія №1*); челлендж #Читаювдома (*КЗ «Витязівська СПБД»*), акція «Подаруй сердечко улюбленій книзі» (*КЗ «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради*), відеопрезентація «Дитячі книжки-білінгви: одна книга – дві мови» (*Бібліотека-філія №12 для дітей МЦБС м. Кропивницького*), бібліофреш «Найкращі сучасні українські дитячі письменники: Андрій Кокотюха» (*Світловодська бібліотека-філія № 8 для дітей*), відеознайомство «Таємні таємниці Андрія Кокотюхи» (*Бібліотека для дітей філія КЗ «ЦПБ Долинської міської ради»*), відеомандрівка та відеовікторина по книзі О. Дерманського «Арктична пасіка» (*КЗ «Олександрівська бібліотека для дітей»*); інтерактивний плакат «Сучасні дитячі письменники» з посиланнями на біографічні дані та твори найпопулярніших дитячих письменників – Андрусяк,

Дерманський, Горобець та ін. (*Бібліотека-філія №12 для дітей МЦБС м. Кропивницького*), читацький онлайн-марафон «Література як мікстура» (КЗ «Бібліотека для дітей» Кетрисанівської сільської ради), буктрейлери на книги К. Кузякіна, М. та С. Дяченків (*Дитяча бібліотека КЗ «Устинівська ЦБС»*). КУ «Петрівська бібліотека для дітей» запропонувала «Селфі з улюбленою книгою: читаю і тобі раджу», а до Всесвітнього дня читання вголос, на фейсбук, було представлено 8 відеосюжетів читання дітьми уривків із улюблених прозових творів.

Рівень читання нових книг серед користувачів-дітей 5-9 класів

До заповнення «Анкети користувача» долучилися 21 хлопчик і 26 дівчаток віком від 10 до 16 років, які є користувачами Кіровоградської ОДБ ім. Т.Г. Шевченка, ЦМБД ім. Ю. Гагаріна та бібліотеки-філії № 3 для дітей Олександрійської МЦБС, КЗ «Олександрівська бібліотека для дітей», Рівнянської сільської бібліотеки для дітей.

На питання «Чи достатньо, на твою думку, нових українських книжок у бібліотеці?» відповіді розподілися наступним чином: 23,4% зазначили «недостатньо», 19,1% – «не зовсім», 57,5% – достатньо (рис. 2).

Рис. 2 Чи достатньо, на твою думку, нових українських книжок у бібліотеці

«Які дитячі українські книжки, видані протягом останніх 2-х років, ти прочитав?» Діти знають сучасну літературу, як українську, так і світову. Із прочитаного за останні 2 роки респонденти назвали **63** книги. Це твори і сучасних українських авторів, і переклади на українську творів письменників світу.

Серед названих книг – 74,6% творів українських письменників, і знаних, і молодих, чиї твори популярні серед підліткової аудиторії. Це детективні повісті А. Кокотюхи «Гімназист і...» та інші; романи для підлітків А. Нікуліної «Зграя», «Завірюха»; книги-фентезі В. Аренєва «Порох із драконових кісток», «Бісова душа, або Заклятий скарб»; Ю. Винничука «Казки зі Львова»; повісті – про підлітків М. Гулей «Одного дня вона розкаже» та про сучасних дітей Д. Мельникової «Розбишацький детектив»; третя частина кулінарних пригод від П. Мельника «Дивовижна подорож Соні й Асі на Козацьку Січ»; книжка-приквел української письменниці О. Купріян «Щоденник Лоли»; повість О. Бурлаки «Розірваний кадр» тощо.

Перекладена на українську мову зарубіжна література склала 25,4% від загальних відповідей про прочитані книги. Популярні серед дітей: Д. Кінні «Щоденник слабака», К. Ковелл «Як приручити дракона», П. Шрут «Шкарпеткохери», М. МакДоналд «Джуді Муді», Р. Даал «Відьми», Л.Ф. Баум «Чарівник країни Оз» та інші.

На питання «Чи відвідував(ла) ти заходи з популяризації української книжки в бібліотеці?» 95,7% дітей відповіли, що «так».

«Які книжки, що ти хотів(ла) би прочитати, є у фонді бібліотеки в недостатній кількості або ж взагалі відсутні?»

Із загальної кількості респондентів-дітей відповіли на це питання 85,1%.

Відповіді дітей розподілилися наступним чином:

10% зазначили, що книг достатньо,

5% - «мало книг про рицарів і піратів; бізнес-літератури»;

70,1% назвали 36 прим. творів, які б хотіли прочитати.

Серед тих, хто «хочіли прочитати»:

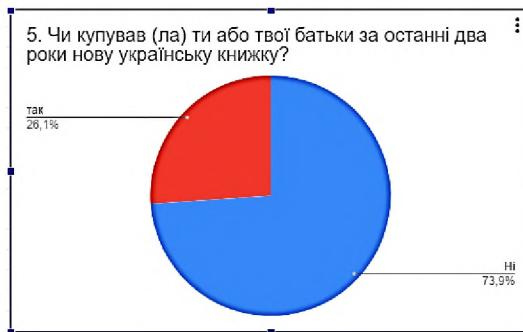
80,6% респондентів зазначили, що цих книг недостатньо у фонді;

19,4% вказали, що вони відсутні.

У числі «відсутніх» книги: В. Арєнєва «Порох із драконових кісток», А. Бачинського «З Ейнштейном у рюкзаку», О. Чаклуна «Мікробот і галактичний пірат», «Мікробот і роботи Веселки», Андрусяка І. «Сірка на порох».

Також у фондах «дефіцит» творів: С. Дерманського «Король Буків...», В. Чемериса «Віťка+Галя ...», А. Арєнєва «Сапієнси», Н. Матолінець «Керамічні серця», С. Пантьюка «Швидше не буває» та інші.

Відповідаючи на питання про купівллю нової української книжки за останні 2 роки, лише 26,1% дітей, від загальної кількості учасників анкетування, зазначили про придбання літератури для них дорослими. На приведеній діаграмі (рис. 3) візуально подано зображення узагальнених відповідей дітей.

Рис. 3 Купівля нової української книжки за останні два роки

Серед книжок, які батьки купували дітям, названі твори: З. Мензатюк «Ангел Золоте волосся», «Зелені чари», І. Андрусяк «Нечиста сила та інші капосні історії», «Вісім днів із життя Бурундук», А. Бачинський «Трикутник Зевса», Г. Вдовиченко

«Мишкові Миші», Р. Крижанівський «Орден лицарів», О. Мігель «Крук та Чорний метелик», М. Павленко «Домовичок і купа проблем», О. Бобчук «Моя Україна», збірка оповідань «Ще не в курсі але...», «Справжня панянка. Порадник для дівчат».

Висновки:

Сьогодні бібліотеки не можуть розвиватися повноцінно та забезпечувати потреби користувачів без нової сучасної книжки.

Характерним є скорочення обсягу надходжень нової літератури. Забезпечення бібліотек для дітей новими українськими книгами за 2019-2020 роки 82,8% бібліотекарів оцінили як недостатнє. Лише 31% бібліотек змогли приєднатися до умов процедури поповнення фонду за державною Програмою поповнення фондів публічних бібліотек УІК.

Розширився репертуар дитячого читання, до кола якого переважно входять твори сучасних українських авторів. Але бібліотеки не завжди можуть задовольнити запити дітей. 70,1% респондентів-дітей не змогли отримати книжки, які б хотіли прочитати. Також майже 70% дітей відповіли, що батьки не купують книжки. Тому підвищується затребуваність бібліотек як джерела отримання книжкових новинок.

Підтвердженням того, що бібліотеки активно популяризують літературу, є відповіді дітей. Діти відвідують бібліотеки не лише, щоб взяти книжку, а й для участі в масових заходах.

Оскільки більше читають ті, хто дивиться соціальні мережі та інтернет-видання, важливо промоптувати книжки через новітні медіа, віртуальні ресурси; популяризувати твори письменників, які народилися саме на територіях громад.

Відповідальна за випуск Т. С. Манжула
Укладач Н. І. Растворгусева

Видавець та виготовлювач
Кіровоградська обласна
бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка
бул. Шевченка, 5
м. Кропивницький, 25006
сайт: <http://librarychl.kr.ua>
тел/факс: (0522)32-15-26, 35-12-63
e-mail: 02219398@mail.gov.ua